Bijlage 1: bouwstenennotitie schenk- en erfbelasting

1. Inleiding bouwstenen voor schenk- en erfbelasting

Tijdens de behandeling van het Belastingplan 2014 zijn in zowel de Tweede als de Eerste Kamer diverse wensen naar voren gebracht om wijzigingen aan te brengen in de schenk- en erfbelasting. Omdat de wensen nogal uiteenliepen, heeft mijn ambtsvoorganger toegezegd om een overzicht te geven van een aantal mogelijke bouwstenen met de budgettaire implicaties. Met deze bijlage kom ik deze toezegging na.[1]

2. Wensen in de Kamers voor bouwstenen

De in de Kamers genoemde wensen hebben onder meer betrekking op:

- het afschaffen van het lager tarief van erven en schenken in direct familieverband;
- de mogelijkheid voor alleenstaanden zonder kinderen iemand aan te wijzen die gebruik kan maken van een laag tarief en hoge vrijstelling;
- een schenkingsvrijstelling per leven op lifetimebasis (bedrag dat tijdens het leven belastingvrij geschonken mag worden) in plaats van jaarlijkse vrijstellingen in combinatie met een eenmalig verhoogde vrijstelling;
- een verzwaring van de tarieven op erfenissen onder gelijktijdige verhoging van de vrijstelling aan de voet.

Na een korte beschrijving van de huidige tarief- en vrijstellingenstructuur van de schenk- en erfbelasting geef ik hierna een overzicht van budgettaire sleutels voor de aanpassing van tarieven, schijflengte en vrijstellingen. Met deze sleutels kunnen op eenvoudige wijze budgettaire effecten van wijzigingen van de huidige tarief- en vrijstellingenstructuur worden berekend. Wel moet hierbij het voorbehoud worden gemaakt dat met de sleutels slechts indicaties van de te verwachten effecten worden verkregen. De sleutels zijn namelijk los van elkaar berekend met gelijkblijvende overige parameters, zodat de effecten niet zonder meer optelbaar zijn. Dit is met name van belang bij het uitruilen van tarief- en grondslagmutaties. Voorts wordt geen rekening gehouden met eventueel in aanmerking te nemen gedragseffecten. De voor de sleutels geraamde bedragen hebben betrekking op 2015.

3. Huidige tarief- en vrijstellingenstructuur van de schenk- en erfbelasting[2]

Per 1 januari 2010 is de Successiewet 1956 grondig herzien, waarbij onder andere de tarief- en vrijstellingenstructuur voor de schenk- en erfbelasting aanzienlijk is vereenvoudigd. Er zijn sindsdien twee tariefgroepen (tariefgroep 1A voor kleinkinderen is gelijk aan tariefgroep 1 met een opslag van 80%) en twee tariefschijven. De tariefstructuur (tariefgroepindeling, schijflengte en schijfpercentages) voor de erfbelasting is identiek aan die van de schenkbelasting. De erfbelasting en schenkbelasting kennen wel een verschillende vrijstellingenstructuur. De vrijstelling voor de erfbelasting voor partners is € 627.367, voor kinderen en kleinkinderen € 19.868, voor ouders € 47.053, voor invalide kinderen € 59.601 en voor overige verkrijgers € 2092. De jaarlijkse vrijstellingen voor de schenkbelasting zijn € 5229 voor kinderen (afgezien van eenmalig verhoogde vrijstellingen[3], zoals voor de eigen woning of kostbare studie[4]) en € 2092 voor overige verkrijgers. Het voorgaande is hierna samengevat in tabel 1. Daarnaast zijn ANBI's en SBBI's geheel vrijgesteld van schenk- en erfbelasting en bestaat een bijzondere regeling voor verkrijgers van ondernemingsvermogen: de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR). [5]

[1] Kamerstukken II 2013/14, 33 752, nr. 78, blz. 76. In de fiscale toezeggingenbrief van 25 april is vervolgens gemeld dat op deze toezegging teruggekomen wordt in de kabinetsreactie op de commissie Van Dijkhuizen.
[2] De in deze passage genoemde bedragen gelden voor 2014 en worden in beginsel jaarlijks geïndexeerd.
[3] Voor kinderen tussen 18 en 40 jaar geldt een éénmalige verhoging tot € 25.096 ongeacht de beoogde besteding.
[4] Bij een beoogde besteding van het geschonken bedrag voor de eigen woning of studie met kosten aanzienlijk hoger dan gebruikelijk bedraagt de eenmalig verhoogde vrijstelling € 52.281. In 2014 is de eenmalig verhoogde vrijstelling voor de eigen woning verhoogd tot een bedrag van € 100.000.
[5] Zie voor een beschrijving van de BOR o.a. de fiscale toezeggingenbrief van 25 april. Kamerstukken II 2013/14, 33750-IX, nr. 25

Tabel 1: tarief- en vrijstellingenstructuur schenk- en erfbelasting (2014)

Tarieven schenk- en erfbelasting			
Deel van de belaste verkrijging	Tariefgroep 1 (partners en kinderen)	Tariefgroep 1A ((achter)kleinkinderen)	Tariefgroep 2 (overige verkrijgers)
€ 0 - € 117 214	10%	18%	30%
€ 117 214 - hoger	20%	36%	40%
Vrijstellingsbedragen erfbelasting			
Partners			€ 627 367
Kinderen			€ 19 868
Kleinkinderen			€ 19 868
Invalide kinderen			€ 59 601
Ouders			€ 47 053
Overige verkrijgers			€ 2 092
Vrijstellingsbedragen schenkbelasting			
Kinderen			€ 5 229
Kinderen 18 – 40 jaar (eenmalig)			€ 25 096
Kinderen 18 – 40 jaar (eenmalig voor woning of dure studie)			€ 52 281 / € 100 000*
Overige verkrijgers			€ 2 092

**Van 01-10-2013 t/m 31-12-2014 is de eenmalig verhoogde vrijstelling ten behoeve van de eigen woning verhoogd tot € 100.000 en zijn de eisen omtrent verwantschap en leeftijd van de verkrijger tijdelijk vervallen.*

De gemiddelde jaarlijkse kasopbrengst van de schenk- en erfbelasting bedraagt vanaf 2010 bijna € 1,6 miljard. Tabel 2 bevat de gerealiseerde kasontvangsten van de schenk- en erfbelasting (tot 2010 successie- en schenkingsrecht) van de afgelopen 10 jaar. Voor de volledigheid is ook het met ingang van 2010 afgeschafte recht van overgang opgenomen.

Tabel 2: kasontvangsten schenk- en erfbelasting 2004-2013 x € miljoen

Jaar	*2004*	*2005*	*2006*	*2007*	*2008*	*2009*	*2010*	*2011*	*2012*	*2013*
Recht van overgang	6	7	5	5	7	8	9	3	1	0
Schenkbelasting	158	194	211	264	236	230	278	233	217	312
Erfbelasting	1.348	1.509	1.594	1.607	1.552	1.575	1.434	1.300	1.164	1.418
Totaal	**1.511**	**1.709**	**1.810**	**1.877**	**1.795**	**1.813**	**1.721**	**1.536**	**1.382**	**1.730**

4. Budgettaire sleutels voor aanpassingen van de tarief- en vrijstellingenstructuur van de schenk- en erfbelasting

De tabellen 3 tot en met 8 bevatten een aangevulde versie van het onderdeel schenk- en erfbelasting van de sleuteltabel 2015. Hiermee kunnen op eenvoudige wijze de budgettaire effecten van een aantal wijzigingen van de tarief- en vrijstellingenstructuur van de schenk- en erfbelasting worden berekend. Tabel 3 bevat de budgettaire effecten van aanpassing van de tariefpercentages, tabel 4 bevat de budgettaire effecten van aanpassing van de lengte van de eerste schijf en de tabellen 5 tot en met 8 bevatten de budgettaire effecten van aanpassing van achtereenvolgens de kindvrijstelling, partnervrijstelling en vrijstelling overige verkrijgers in de erfbelasting en de jaarlijkse kindvrijstelling in de schenkbelasting. Voor de overige vrijstellingen zijn vanwege hun beperkte budgettaire betekenis geen sleutels opgenomen. De in de tabellen 3 en 4 gepresenteerde budgettaire effecten betreffen het gezamenlijke effect van de schenkbelasting en de erfbelasting. De tabellen 5 tot en met 7 hebben alleen betrekking op de erfbelasting en tabel 8 alleen op de schenkbelasting. Bij het opstellen van de sleuteltabellen is rekening gehouden met de omstandigheid dat tariefmutaties een betrekkelijk lineair verloop hebben, maar grondslagmutaties (aanpassing van schijflengte en vrijstellingen) niet. Om deze reden is in tabel 3 per tariefmutatie van 1%-punt één sleutelbedrag opgenomen, dat zowel op positieve als negatieve tariefmutaties van toepassing is. In de tabellen 4 tot en met 8 zijn om die reden daarentegen sleutelbedragen opgenomen per verschillende eenheden mutatie, waarbij tevens onderscheid is gemaakt tussen positieve en negatieve mutaties. De daarbij gekozen stapgrootte per eenheid mutatie en het gekozen aantal stappen zijn daarbij afgestemd op de huidige lengte van de eerste schijf,

respectievelijk de huidige omvang van de vrijstellingsbedragen. Zie voor de omvang van de huidige vrijstellingsbedragen tabel 1 hiervoor.

Tabel 3: budgettaire effecten aanpassing tariefpercentages schenk- en erfbelasting (raming 2015, budgettaire effecten x € mln, - is een derving)

tariefstructuur (niveau 2014)	*huidig tarief*	*mutatie*	*budgettair effect*
tariefgroep 1 (partners en kinderen)			
0 - € 117.214	10%	1%-punt	47,8
€ 117.214 en meer	20%	1%-punt	22,2
tariefgroep 1a ((achter)kleinkinderen)			
0 - € 117.214	18%	1%-punt	1,3
€ 117.214 en meer	36%	1%-punt	0,3
tariefgroep 2 (overige verkrijgers)			
0 - € 117.214	30%	1%-punt	14,4
€ 117.214 en meer	40%	1%-punt	6,5

Tabel 4: budgettair effect aanpassing schijflengte schenk- en erfbelasting (raming 2015, bedragen x € mln, - is een derving)

	effect schijfverlenging		*effect schijfverkorting*	
mutatie	*cumulatief*	*per € 10.000*	*cumulatief*	*per € 10.000*
€ 10.000	-14,4	-14,4	20,3	20,3
€ 20.000	-26,7	-12,3	44,3	24,0
€ 30.000	-37,7	-11,0	72,0	27,7
€ 40.000	-47,7	-10,0	103,3	31,2
€ 50.000	-56,8	-9,1	138,4	35,1
€ 60.000	-65,2	-8,4	178,3	39,9
€ 70.000	-73,0	-7,8	224,6	46,3
€ 80.000	-80,2	-7,2	281,3	56,7
€ 90.000	-86,8	-6,6	349,1	67,7
€ 100.000	-93,0	-6,2	433,1	84,0

Tabel 5: budgettair effect aanpassing kindvrijstelling erfbelasting (raming 2015, bedragen x € mln, - is een derving)

	effect verhoging		*effect verlaging*	
mutatie	*cumulatief*	*per € 1.000*	*cumulatief*	*per € 1.000*
€ 1.000	-7,8	-7,8	8,0	8,0
€ 2.000	-15,5	-7,6	16,3	8,2
€ 3.000	-22,9	-7,4	24,7	8,4
€ 4.000	-30,2	-7,2	33,2	8,6
€ 5.000	-37,2	-7,1	42,0	8,7
€ 6.000	-44,1	-6,9	50,8	8,9
€ 7.000	-50,8	-6,7	59,8	9,0
€ 8.000	-57,4	-6,6	68,9	9,1
€ 9.000	-63,8	-6,4	78,2	9,2
€ 10.000	-70,0	-6,2	87,5	9,4

Tabel 6: budgettair effect aanpassing partnervrijstelling erfbelasting (raming 2015, bedragen x € mln, - is een derving)

	effect verhoging		*effect verlaging*	
mutatie	*cumulatief*	*per € 100.000*	*cumulatief*	*per € 100.000*
€ 100.000	-5,9	-5,9	9,2	9,2
€ 200.000	-9,7	-3,9	23,3	14,1
€ 300.000	-12,7	-2,9	44,8	21,6
€ 400.000	-15,1	-2,4	78,4	33,6
€ 500.000	-17,1	-2,0	138,7	60,2
€ 600.000	-18,8	-1,7	297,4	158,8

Tabel 7: budgettair effect aanpassing vrijstelling overige verkrijgers erfbelasting (raming 2015, bedragen x € mln, - is een derving)

	effect verhoging		*effect verlaging*	
mutatie	*cumulatief*	*per € 500*	*cumulatief*	*per € 500*
€ 500	-7,1	-7,1	7,4	7,4
€ 1.000	-13,9	-6,8	14,9	7,5
€ 1.500	-20,4	-6,5	22,5	7,6
€ 2.000	-26,7	-6,3	30,1	7,7

Tabel 8: budgettair effect aanpassing jaarlijkse kindvrijstelling schenkbelasting (raming 2015, bedragen x € mln, - is een derving)

	effect verhoging		*effect verlaging*	
mutatie	*cumulatief*	*per € 1.000*	*cumulatief*	*per € 1.000*
€ 1.000	-3,7	-3,7	3,9	3,9
€ 2.000	-7,2	-3,5	7,9	4,0
€ 3.000	-10,6	-3,4	12,0	4,0
€ 4.000	-14,0	-3,4	16,0	4,0
€ 5.000	-17,3	-3,3	20,1	4,1

Bij de toepassing van bovenstaande sleuteltabellen moeten de volgende kanttekeningen worden geplaatst. Er wordt voor de berekening van de sleutelbedragen geen rekening gehouden met eventueel in aanmerking te nemen gedragseffecten. Indien bijvoorbeeld het tarief van de schenkbelasting sterk wordt verhoogd, dan is denkbaar dat als gevolg daarvan minder zal worden geschonken. In de sleuteltabellen wordt dit mogelijke effect echter buiten beschouwing gelaten en wordt de opbrengst berekend alsof de grondslag ongewijzigd blijft. Indien van een maatregel substantiële gedragseffecten te verwachten zijn, zullen deze dus afzonderlijk moeten worden onderkend en eventueel geraamd.[6] Een tweede aandachtspunt is dat bij het budgettair neutraal uitruilen van tarief- en grondslagmutaties (bijvoorbeeld een tariefverhoging die budgettair neutraal wordt gecompenseerd door middel van verlenging van de eerste schijf), de met de sleuteltabellen berekende uitkomst in meer of mindere mate zal afwijken van de daadwerkelijke uitkomst. Dit komt omdat de verschillende tarief- en grondslagsleutels afzonderlijk zijn berekend onder de aanname dat de overige onderdelen van de tarief- en vrijstellingenstructuur ongewijzigd blijven. Bij een gelijktijdige tarief- en grondslagmutatie is dat echter niet het geval. Tot slot is nog van belang dat een met de sleuteltabellen of het onderliggende microsimulatiemodel berekende sterke verlaging of zelfs afschaffing van een vrijstelling een onderschatting geeft van het (theoretische) budgettaire effect, omdat de daarbij in aanmerking te nemen grondslag uitsluitend gebaseerd is op erfrechtelijke verkrijgingen en schenkingen waarvoor aangifte is gedaan. Daarbij kan bijvoorbeeld worden bedacht dat voor jaarlijkse schenkingen lager dan het vrijstellingsbedrag (dus voor

[6] In beginsel wordt slechts met gedragseffecten rekening gehouden in uitzonderlijke gevallen waarin gedragseffecten partieel te berekenen zijn, ondubbelzinnig kwantitatief in kaart kunnen worden gebracht en zich binnen een relatief kort tijdsbestek materialiseren.

kinderen tot een bedrag van € 5229) geen aangifte behoeft te worden gedaan. Dergelijke geringe schenkingen, waarvan de totale omvang overigens niet bekend is, blijven buiten beschouwing, evenals de daaraan toe te rekenen budgettaire opbrengst als gevolg van verlaging of afschaffing van de vrijstelling.